

MEDICINSKA FAKULTETEN

Lunds universitet

Avdelningen för Logopedi, Foniatri och Audiologi

Institutionen för Kliniska Vetenskaper, Lund

Översättning och utprovning av ett hemträningsmaterial för föräldrar till läs- och skrivsvaga barn

**Karolina Larsson
Malin Nilsson**

**Logopedutbildningen, 2005
Vetenskapligt arbete, 20 poäng**

Handledare: John Rack och Eva Wigforss

SAMMANFATTNING

Forskning visar att tidiga insatser samt goda läsvanor från hemmet är av avgörande betydelse för barns läs- och skrivutveckling. I Sverige finns idag ingen tradition av att föräldrar tränar med strukturerat material hemma tillsammans med sina barn, utöver den vanliga läxläsningen. Det finns heller inte något material att tillgå för de föräldrar som är intresserade av att engagera sig på ett sådant sätt. *DIY Readers' Support Pack For Parents* är ett strukturerat hemträningmaterial för barn som ska lära sig läsa och skriva. Det är framtaget i England och har i en forskningsstudie visat goda resultat bland en grupp läs- och skrivsvaga barn. Materialet består av två block varav det första tränar barnens avkodningsförmåga och det andra fokuserar på att ge barnen positiva läserfarenheter tillsammans med sina föräldrar.

Syftet med vår studie var att översätta och utvärdera en svensk version av *DIY Readers' Support Pack For Parents*. Vi frågade oss om det var möjligt att göra en direktöversättning och ändå få materialet att fungera för svenska föräldrar. Vi var också intresserade av att veta hur föräldrarna upplevde att arbeta med materialet. I studien ingick nio barn som precis börjat årskurs 2 och de provade tillsammans med sina föräldrar ut materialet under fem veckor.

Samtliga föräldrar har tyckt att materialet har varit lättförståeligt och en bra metod för att lära barnen att läsa. De flesta har också tyckt att de haft roligt under tiden de tränat. Studien visar att föräldrar efterfrågar ett hemträningmaterial och att de upplevt metoden som ett bra komplement till barnens ordinarie skolundervisning. Generellt sett så upplever alla föräldrar att barnen gjort framsteg men det verkar som att materialet lämpar sig bäst för barn med lättare former av läs- och skrivsvårigheter.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	1
1. INTRODUKTION	2
2. BAKGRUND	2
2.1 Forskning kring prevention och tidiga insatser vid läs- och skrivsvårigheter.....	2
2.2 Forskningsprojektet SPELLIT	4
2.3 Inläringsteoretiska aspekter.....	4
3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
4. METOD.....	6
4.1 Material	6
4.1.1 Översättningen	7
4.2 Försökspersoner	9
4.3 Procedur	9
5. RESULTAT	10
5.1 Vilka motiv föräldrarna hade för att delta i studien	10
5.2 Hur introduktionsmötet uppfattades	11
5.3 Hur materialet uppfattades och hur föräldrarna har arbetat med det.....	12
5.3.1 Hur föräldrarna har arbetat med materialet	12
5.3.2 Hur föräldrarna har upplevt introduktionen i pärmen	14
5.3.3 Hur föräldrarna har upplevt Block 1	14
5.3.4 Hur föräldrarna har upplevt Block 2	15
5.4 Föräldrarnas upplevelser av skolans reaktioner på ett hemträningmaterial.....	16
5.5 Föräldrarnas upplevelse av barnets läsutveckling under hemträningsperioden.....	16
5.6 Föräldrarnas upplevelse av barnets attityder till läsning efter hemträningsperioden.....	17
6. DISKUSSION	18
6.1 Metod	18
6.1.1 Material	18
6.1.2 Försökspersoner	19
6.1.3 Procedur	19
6.2 Resultat.....	20
6.2.1 Hur föräldrarna har arbetat med materialet	20
6.2.2 Hur föräldrarna har upplevt Block 1 och Block 2	21
6.2.3 Föräldrarnas upplevelse av skolans reaktioner.....	22
6.2.4 Föräldrarnas upplevelse av barnens utveckling	23
6.3 Slutsatser	23
TACK	26
REFERENSLISTA.....	27
BILAGOR	28

1. INTRODUKTION

Läs- och skrivsvårigheter har under de senaste decennierna blivit ett aktuellt och omdebatterat ämne. Både skola och föräldrar har blivit mer medvetna om denna problematik och uppmärksamheten riktas allt mer mot åtgärder och tidig prevention av läs- och skrivsvårigheter. Ofta har skolan knappa resurser och åtgärder för barnen kommer inte sällan in i ett alltför sent skede. Under en föreläsning av John Rack (Rack, 2005a), verksam vid Dyslexia Institute i York UK, presenterades ett hemträningsmaterial för föräldrar. Detta material är tänkt som ett komplement till ordinarie skolundervisning och kan användas av föräldrar till barn med såväl normal som avvikande läs- och skrivutveckling. I ett forskningsprojekt, SPELLIT (Rack & Hatcher, 2002), visade sig materialet ha god effekt på barn med lättare läs- och skrivsvårigheter.

I Sverige finns idag ingen tradition av att föräldrar tränar med sina barn med ett strukturerat material av denna typ. Vi tror att behovet och intresset för hemträning är stort och har därför valt att översätta och prova ut materialet för att se hur föräldrar anser sig klara av det.

2. BAKGRUND

2.1 Forskning kring prevention och tidiga insatser vid läs- och skrivsvårigheter

Det är ett välkänt faktum att barn som får stöd och undervisning i hemmet har lättare än sina jämnåriga att ta till sig kunskaper och färdigheter av många skilda slag. Ett exempel på en sådan färdighet är att barns läsning och läsförståelse visat sig bli klart förbättrad av så kallad "paired reading". Föräldrar använder sig ofta av denna form av gemensamma läsning för att hjälpa sina barn överkomma lässvårigheter och stötta deras läsning. Ett flertal studier har visat att detta har positiva effekter på barns utveckling av läsförståelse (Rack, 2005b).

Forskning har också visat att det är av stor vikt att föräldrar tidigt läser tillsammans med sina barn eftersom detta påverkar barnens förutsättningar och inställning till att lära sig läsa och skriva. Catts & Kamhi (1999) diskuterar vikten av "joint book reading" och refererar framförallt till två artiklar som undersökt just detta fenomen (Heath 1982, van Kleeck, 1995). I båda studierna visas att barn som växer upp i en miljö där böcker är en naturlig del av vardagen har en mer positiv attityd till att lära sig läsa och att ägna sig åt litterär verksamhet. Heath (1982) skriver att ett barn som växer upp i en medelklassfamilj ofta tidigt introduceras in i böckernas värld då exempelvis barnens rum är fulla av bilder och djur från sagoböcker. Van Kleecks (1995) studie visar att medelklassföräldrar i många fall redan innan barnet är fött skapar gemensamma rutiner för bokläsning som sedan behålls när barnen blir äldre. Denna socialisering medför att barnen lär sig att böcker är viktiga för föräldrarna. De lär sig också att mycket av det man pratar om kretsar kring böcker. Barnen registrerar att föräldrarna är entusiastiska och anstränger sig för att göra barnen delaktiga i denna gemensamma verksamhet. Barnen kan också märka att de får föräldrarnas fulla uppmärksamhet när de läser böcker tillsammans vilket i sig leder till att barnen får en positiv känsla för böcker. Heaths (1982) studie visade också att en stimulerande bokmiljö gav ett mer okomplicerat förhållningssätt till böcker och att barn som växt upp i en sådan miljö har mer utvecklad läsförståelse än barn som har vuxit upp i en miljö med lite gemensam bokstimulans. Denna tidiga socialisering gjorde också att barnen sedan var bättre rustade då de började skolan.

Sammanfattningsvis kan man säga att ovan nämnda studier visat att barn som växer upp i en litterärt fattig miljö är sämre rustade när de börjar skolan. De saknar de grundläggande färdigheter som krävs för en god läsinlärning såsom exempelvis fonologisk medvetenhet, motivation och vilja.

Stanovich (1986) skriver att barn som är goda läsare får ett gott ordförråd och god ordförståelse. Detta resulterar i att deras läsning blir ännu bättre. Barn med dåligt ordförråd tillägnar sig inte det de läser på samma sätt som de goda läsarna. De finner inte glädje i läsningen och motiveras därmed inte att läsa mer. Detta gör att de i regel läser mindre vilket hämmar deras fortsatta läsutveckling. Detta grundar Stanovich på uppgifter från ett antal studier som visar på Matteuseffektens inverkan på barns läsutveckling - de rika blir rikare och omvänt de fattiga blir fattigare.

I en artikel av Wasik och Slavin (1993) jämförs fem olika program för tidig intervention av läs- och skrivsvårigheter. Programmen jämförs avseende kort- och långsiktiga effekter på barnens läs- och skrivförmåga. De fem programmen är: *Reading Recovery*, *Success for all*, *Prevention of learning disabilities*, *Wallach Tutoring Program* och *Programmed tutorial reading*. Man konstaterar att ett antal faktorer verkar vara av särskild vikt för att interventionsprogrammen ska vara effektiva (Wasik & Slavin, 1993 sidan 182). En-till-en undervisning är bättre än gruppundervisning. På samma sätt visade sig strukturerad träning som tar upp många olika delar av läsförmågan vara att föredra framför träning som inriktar sig på enstaka specifika sådana förmågor. Träning som skedde i samverkan med den övriga klassrumsundervisning gav också jämförelsevis större effekter på barnens läs- och skrivförmåga än undervisning som var helt fristående från skolan. Träning med utbildade lärare gav genomsnittligt bättre resultat än träning med frivilliga personer utan utbildning. Man avslutar redogörelsen med en diskussion kring huruvida denna skillnad är så stor att det kan anses vara ekonomiskt försvarbart att använda sådan undervisning, och att mer forskning krävs för att besvara den frågan.

Även i Sverige och övriga delar av Norden har det forskats kring prevention och tidig intervention vid läs- och skrivsvårigheter. Den mest uppmärksammade studien i denna forskning är utan tvekan Bornholmsprojektet. Detta projekt initierades av bland annat Jörgen Frost och Ingvar Lundberg och syftade till att visa om stimulering av barns språkliga medvetenhet i förskolan ger positiva effekter på barnens läs- och skrivutveckling. Projektet sträckte sig över fyra år och prövades på Bornholm och Jylland (Häggström & Lundberg, 1994). Barn som i förskolan visade sig ha låg fonologisk medvetenhet fick i detta projekt strukturerad träning i att rikta uppmärksamheten mot språkets formsida istället för språkets innehåll. I denna experimentgrupp fanns dels barn som identifierats som "riskbarn" för läs- och skrivsvårigheter och dels barn med normal fonologisk medvetenhet. En kontrollgrupp med samma fördelning fick enbart ordinarie skolundervisning utan extra träning i språklig medvetenhet.

Projektet blev mycket lyckat och visade att de barn som identifierats som "riskbarn" i experimentgruppen presterade bättre vad gäller läsning och skrivning än det totala genomsnittet i kontrollgruppen. Således är det tydligt att tidig identifiering av riskbarn med påföljande träning i språklig medvetenhet kan förebygga framtida utveckling av läs- och skrivsvårigheter (Frost). Projektet har haft stor genomslagskraft i Sverige och denna modell för prevention av läs- och skrivsvårigheter används i förskolan i många delar av landet.

2.2 Forskningsprojektet SPELLIT

Det hemträningsmaterial vi har valt att översätta härstammar från forskningsprojektet SPELLIT vid The Dyslexia Institute i York (DIY), UK. De ansvariga forskarna genomförde en longitudinell studie, där syftet var att utvärdera effekterna av tre olika lästräningsprogram samt finna ett sätt för föräldrar att hjälpa sina barn. The Dyslexia Institute hade upprepade gånger fått förfrågningar av föräldrar angående hur de kunde hjälpa sina barn (Revan, 2002). Ett hemträningsmaterial som kallas *DIY Readers' Support Pack For Parents* (Rack & Hatcher, 2002) utvecklades därför inom projektet. I studien deltog 215 barn. Försökspersonerna var runt sju år när studien startade och hade olika typer av läs- och skrivsvårigheter. Ett kriterium var också att barnen själva skulle uppleva sig ha svårigheter med att läsa och skriva.

I studien ingick tre experimentgrupper (grupp 1-3) samt en kontrollgrupp som inte fick någon insats alls. Grupp 1 fick endast specialpedagogisk träning i skolan två gånger i veckan under 24 veckor. Grupp 2 fick arbeta med *DIY Readers' Support Pack For Parents* tillsammans med sina föräldrar 15 minuter om dagen, fem dagar i veckan under en 30 veckor lång period (Rack & Hatcher, 2002). Föräldrarna hade också tillgång till kvällsträffar där de fick utbyta tankar och erfarenheter av hemträningen (Rack, 2005b). Grupp 3 fick en kombination av de båda ovanstående. De fick hemträning tre dagar i veckan under 30 veckor och specialpedagogisk träning en timme i veckan under 24 veckor.

Resultaten av studien visar att olika barn behöver olika undervisningsformer. Den specialpedagogiska träningen gav mycket fina resultat för barnen med svårare läs- och skrivproblematik och stora fonologiska problem. Hemträningsmaterialet var särskilt effektivt för barn med lättare läs- och skrivproblematik. Från den kombinerade gruppen kunde man inte få några entydiga resultat. Både barnen som fick specialpedagogisk träning och de som fick hemträning fick bättre självförtroende men ökningen var endast signifikant i hemträningsgruppen. Kontrollgruppen gjorde vissa framsteg men avståndet till övriga normalläsare ökade och de kom mer och mer efter i skolan. Studien visar tydligt att tidig intervention är viktig och att man bör anpassa stödet individuellt till varje elev (Rack & Hatcher, 2002).

2.3 Inläringsteoretiska aspekter

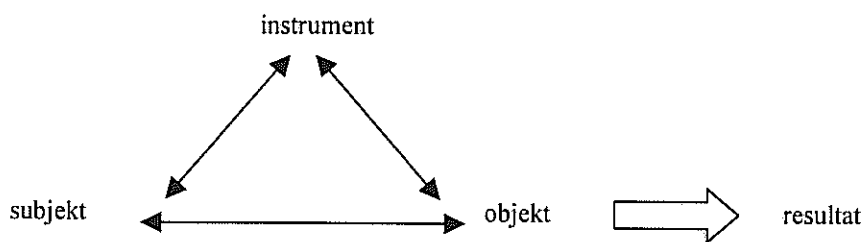
Under ett handledningssamtal med John Rack framkom att man i utvecklingen av *DIY Readers' Support Pack For Parents* lät sig inspireras av den ryske psykologen Lev Vygotskijs tankar om den närmaste utvecklingszonen. Varje barn har en aktuell utvecklingsnivå som utgörs av de förmågor och färdigheter barnet redan behärskar. Den närmaste utvecklingszonen innebär i pedagogiska sammanhang att undervisningen läggs på en för barnet rimlig nivå. Svårighetsgraden ökas gradvis och med så små steg att det är rimligt att barnet klarar av uppgiften. Utmaningen ska vara lagom stor och inlärningsmålet inom räckhåll för barnet, som kan klara ännu mer om han/hon får hjälp och stöd från en vuxen. Den vuxne kan ställa ledande frågor, handleda eller hjälpa barnet plocka fram strategier och kunskaper som de inte klarar av att aktualisera på egen hand i den givna situationen. På så sätt uppnår barnet en högre nivå, och tillägnar sig fler kunskaper än vad som skulle ha varit möjligt att klara på egen hand (Lindqvist, 1999). Wood (1999) ger ett exempel på den närmaste utvecklingszonen:

”När vi påpekar saker och ting för barnen, kan vi rikta deras uppmärksamhet på det som eventuellt är av vikt. Genom att *påminna* barnen kan vi få dem att ta fram och utnyttja tidigare erfarenheter som vi i egenskap av experter vet (men som de som nybörjare inte vet) är *relevanta* för den uppgift de håller på med” (Wood, 1999 sidan 110).

DIY Readers' Support Pack For Parents bygger på denna idé genom att möjliggöra dynamisk interaktion mellan vuxen och barn. Den vuxne kan anpassa nivån på övningarna och träningen och hjälper därmed barnet att utvecklas inom ramen för den närmaste utvecklingszonen.

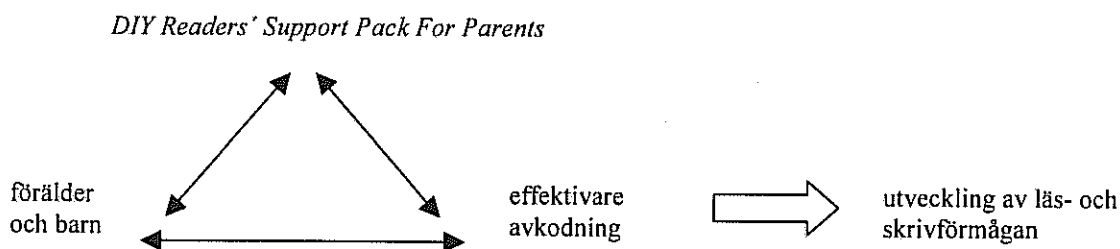
Vygotskijs syn på inläring kallas socialkonstruktivism. Anhängare till detta perspektiv menar att människan är i ständig interaktion med sin omgivning. Kultur, socialisation och utbildning spelar en central roll för inläringen och man betonar yttre faktorer som det som driver barnets utveckling framåt (Wood, 1999). Figuren nedan kan illustrera det socialkonstruktivistiska synsättet. Barnet är subjektet och inlärningsmålet är objektet. För att nå objektet behöver barnet hjälp och det sker genom instrument vilket innebär att en yttre resurs som till exempel en person eller ett redskap kan användas och påverkar barnets lärande.

Figur 1. Socialkonstruktivistiskt synsätt

Om man applicerar detta tankesätt på *DIY Readers' Support Pack For Parents* kan man tänka sig följande figur:

Figur 2. *DIY Readers' Support Pack For Parents* sett ur ett socialkonstruktivistiskt synsätt

Föräldern och barnet har samma inlärningsmål (objekt) men behöver ett redskap för att nå det målet, i det här fallet ett hemträningmaterial.

När man talar om föräldraträning så är det också på sin plats att ta upp begreppet ”scaffolding”. Ett exempel på detta är när föräldrar ändrar sitt språk för att underlätta och hjälpa barnet att förstå vad de vuxna säger. Till exempel kan den vuxne göra ändringar i böckerna de läser för att barnet bättre ska förstå och bringa mening i texten (van Kleeck, 1995).

Wood (1999) talar om ”scaffolding” i termer av då barn över lag lär sig, och han beskriver begreppet som att den vuxne ger barnet mentala stödstrukturer för att lösa en uppgift. Han

visar i en studie att vissa barn har svårt att lära sig saker enbart genom att få det berättat för sig och behöver därför en ”lärare” som hjälper dem att hålla fokus på vad det är de ska lära sig. Wood beskriver vidare några exempel på tekniker som föräldrarna i studien använde för att locka barnen att mer eller mindre lära sig på egen hand. Föräldrarna tog bland annat bort disktraktorer som fanns i omgivningen för att göra det lättare för barnen att koncentrera sig. De lockade eller lurade barnen att sätta igång och förenklade uppgifterna för att göra det roligare och lättare för barnen att lära sig. Wood menar att föräldrarna på detta sätt höll kvar barnens fokus tillräckligt länge för att barnen skulle lösa uppgiften på egen hand.

3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Trots att forskning tydligt visar att tidig intervention samt goda läsvanor ifrån hemmet är grundläggande för en god läsinlärning så finns idag inget hemträningsmaterial likt *DIY Readers' Support Pack For Parents* på svenska. Vi ser stora möjligheter för ett sådant material att fungera i Sverige. Därför är syftet med vår studie att översätta och prova ut en svensk version av *DIY Readers' Support Pack For Parents*.

Vår frågeställning är: Hur upplever föräldrar till läs- och skrivsvaga barn ett engelskt hemträningsmaterial översatt till svenska språket och anpassat till svenska förhållanden? Går materialet att översätta och klarar föräldrarna av att använda det? Vår hypotes är att materialet i sin helhet fungerar men att vissa delar eventuellt måste omarbetas.

4. METOD

4.1 Material

I vår studie utgick vi alltså från *DIY Readers' Support Pack For Parents*, som är ett strukturerat hemträningsmaterial för föräldrar till barn som ska lära sig läsa och skriva (The Dyslexia Institute, 2002). Materialet består av en handbok, en videofilm, ett tidtagarur samt 144 bild- och bokstavskort. Handboken är indelad i tre avsnitt, introduktion, Block 1 och Block 2. Man arbetar med materialet tio till femton minuter om dagen, fem till sex dagar i veckan.

Introduktionen innehåller en inledande presentation och instruktion till materialet.

Block 1 har till syfte att lära ut och automatisera kopplingen mellan fonem och grafem. När barnet lärt sig denna koppling följer övningar med vokalkunskap, vokal-konsonantstavelser och så småningom enklare ord med konsonant-vokal-konsonantstruktur. Totalt innehåller Block 1 femton olika övningar. Barnet har framgångstabeller som kan fyllas i med färg för att hålla reda på de framsteg de gör. Vissa av övningarna kan göras på tid om barnet tycker det är roligt att tävla mot sig själv. Barnet ska klara alla övningar korrekt för att lyckas med dem. Tidtagningen är en hjälp för att kontrollera att barnets kunskaper är väl befästa och automatiserade, och dessa övningar ska klaras av fem gånger innan man går vidare till nästa övning.

Block 2 har till syfte att ge barn läserfarenhet, läsförståelse samt en positiv syn på läsning och böcker. Detta block består av gemensamma aktiviteter för föräldrar att göra tillsammans med sina barn och beskriver fem olika sätt som föräldrar kan läsa på tillsammans med barnen. Blocket innehåller också sex olika aktiviteter som inte behöver göras i någon särskild ordning

utan föräldrarna väljer fritt bland dessa. Aktiviteterna är lekfulla och kan anpassas till den nivå i läs- och skrivinläringen som varje barn är på. En grundtanke med Block 2 är att föräldrar och barn båda ska vara aktiva under läsningen och att det ska vara en rolig och trivsamt stund tillsammans.

Båda blocken ska användas parallellt med varandra. Man arbetar till exempel med Block 1 måndag, onsdag och fredag och fokuserar på Block 2 tisdag, torsdag och lördag.

Videofilmen visar en vuxen som gör samtliga övningar i materialet med tre olika barn och är tänkt att vara ett stöd för föräldrar som ska börja arbeta med hemträningmaterialet. En viktig poäng med filmen är att även föräldrar som själva har läs- och skrivsvårigheter ska kunna sätta sig in i materialet på ett enkelt sätt utan att behöva läsa sig till instruktionerna.

The Dyslexia Institute säljer materialet för 34 engelska pund och det kan fritt köpas av allmänheten via hemsidan (enligt uppgift från John Rack i november 2005). En annan väg att få tillgång till materialet är att delta i institutets kurser eftersom man då kan få låna hemträningspaketet.

4.1.1 Översättningen

Vid översättningen av den svenska versionen av materialet var vår målsättning att hålla oss så nära originalets språk och layout som möjligt. Vissa saker i vår översättning är ändå fristående från originalet eftersom materialet innehåller ett visst mått av språkspecificitet. Ett exempel på detta är att å, ä och ö saknas i det engelska alfabetet samt att y används som en konsonant i originalmaterialet men bara finns som vokal i svenska alfabetet. När vi lade till delar i materialet, till exempel bildkort till å, ä och ö, strävade vi efter att på ett så enkelt och naturligt sätt som möjligt få in det i materialet.

Vi gjorde vissa anpassningar av layouten i materialet för att ge bättre åskådlighet och göra det mer lättläst. Eftersom originalet innehåller tecknade bilder tog vi egna fotografier med ungefär samma motiv som i originalversionen. All översättning gjordes gemensamt av uppsatsförfattarna.

Handbokens introduktionsdel

Introduktionen i materialet är en direktöversättning av originalets introduktion.

Handbokens Block 1

Samtliga övningar i Block 1 är uppbyggda på samma sätt som i originalversionen, men de är modifierade till innehållet. Till exempel har vi lagt till de svenska vokalerna till de engelska. Eftersom vi inte hade någon videofilm att skicka med föräldrarna hem lade vi i anslutning till Block 1 till en sida med en översikt av bildkorten och dess fonem. Eftersom bildkorten i originalet är anpassade till engelska språket fick vi göra om dessa helt och hållet. Tanken bakom denna översättning var att använda enkla och för barnen välbekanta substantiv. Endast lång vokal i början av ordet tilläts eftersom kort vokal i svenskan ofta följs av dubbeltecknad konsonant och detta är stavningsregler som inte tas upp i materialet. Vi lade till bilder till bokstäverna å, ä och ö.

Vi fotograferade själva med en digitalkamera och använde samma storlek på korten som i originalversionen. Vi skrev ut alla små kort på fotopapper och laminerade samtliga.

Bokstavskorten skrev vi ut på dator och korten med veckodagar och månadernas namn översattes samt laminerades.

Det finns fyra olika typer av övningskort som behövde anpassas till svenska språket. Dessa kallas Ljudkortet, Stavelseschemat, Läskortet och Ordkortet. Ljudkortet är ett kort där alla bokstäver i alfabetet står skrivna i ordning, och barnet skall ljuda sig igenom hela kortet. Vi behöll samma ordning på bokstäverna som i originalet och placerade slumpmässigt in å, ä och ö. Stavelseschemat och ordkortet hänger ihop på så vis att de ord barnet ska lära sig läsa innehåller de stavelser som barnet lärt sig i en tidigare övning. De stavelser barnet lärt sig läsa automatiserat från stavelseschemat ingår alltså i de orden som finns med på ordkortet. Stavelsen *al* ingår till exempel i orden *mal*, *sal* och *val*. Orden är i originalversionen riktiga ord, men stavelserna är i vissa fall nonord. Samtliga vokaler används i både stavelseschemat och ordkortet vilket gjorde att vi hade nio vokaler att inkludera i materialet till skillnad från den engelska originalversionen som bara använder fem vokaler. Stavelseschemat i originalet innehåller konsonanterna b, d, g, m, n, p, t, x, och ck. Eftersom dessa konsonanter var omöjliga att göra så många ord med som behövdes till ordkortet satte vi oss ner och undersökte vilka konsonanter som möjliggjorde ett tillräckligt stort antal ord för att fylla ett ordkort. Vi sökte konsonanter som möjliggjorde 25 lämpliga och relativt lättförståeliga ord för barn och som dessutom inte innehöll undantag från regeln om att enkel konsonant föregås av lång vokal. De konsonanter som visade sig vara lämpligast för ändamålet i svenska språket var d, k, l, r, s och t och de blev därmed de som inkluderades i vår svenska översättning. I originalet finns 24 ordkort men eftersom svenskan innehåller fler vokaler fick vi totalt 27 ordkort. Läskortet i vår svenska översättning är samma som i originalet men vi lade till vokaler y, å, ä och ö.

Handbokens Block 2

Block 2 är direkt översatt utan att några svenska anpassningar gjorts. I den engelska versionen finns en lista över högfrekventa ord. Denna lista används till övningar i Block 2 och har till syfte att lära barnen automatisk avkodning av vanligt förekommande ord samt icke-ljudenligt stavade ord. Vi letade efter en svensk motsvarighet, men då vi inte hittade en sådan valde vi att översätta den engelska listan. För att ytterligare förenkla det för föräldrarna, valde vi att lägga till en sida med boktips att använda till Block 2. En bibliotekarie kontaktades och ombads ge tips på böcker som är lämpliga både form- och innehållsmässigt för barn som är i början av sin läs- och skrivinlärning. I det engelska materialet hänvisas föräldrarna till ett antal dyslexiföreningar och centrer för att få mer information om läs- och skrivsvårigheter. Istället för de engelska länkarna anpassade vi det till svenska förhållanden varför tre av de stora svenska dyslexiföreningarna namnges i materialet.

Videofilm

Vår ambition var att göra en svensk version av videofilmen. När vi tittade närmare på vilka möjligheter vi hade att göra en sådan insåg vi att det var ett för stort projekt. Vi hade varken kunskap, tid eller ekonomiska resurser att klara av ett sådant arbete. Vi tittade då på möjligheterna att istället lägga in svenskt tal till den engelska videofilmen, men på grund av bristande tekniska resurser var inte heller detta möjligt. Vi bestämde därför att vi skulle ha ett längre introduktionsmöte med föräldrarna där den engelska videofilmen kunde visas och samtidigt översättas till svenska av oss. Istället för att föräldrarna skulle kunna titta på videofilmen hemma om de stötte på problem bestämde vi att de fick ta kontakt med oss om de behövde det. Alla föräldrar fick våra telefonnummer och e-postadress och ombads ringa närhelst de hade frågor om hemträningmaterialet.

4.2 Försökspersoner

Vårt mål var att ha med tio familjer i vår studie och att rekryteringen skulle ske i Svedala kommun, eftersom vi redan hade etablerade kontakter där. Kriterierna för att få vara med i studien var att eleven i årskurs 1 skulle ha identifierats som lässvag, det vill säga ej uppnått de av skolan uppsatta målen för läsning och skrivning. Vi testade alltså inte barnen och hade därmed ingen information om vilken grad av lässvårigheter barnen hade. Eleverna skulle vid undersökningens början ha gått ut årskurs 1 och påbörjat årskurs 2 samt vara födda 1997.

Rekryteringen av barnen gjordes med hjälp av en kommunlogoped, som tog kontakt med tre specialpedagoger. Dessa ombads tillfråga föräldrar till elever som de ansåg uppfyllde kriterierna. Specialpedagogerna tog kontakt med fem familjer och hörde sedan av sig till oss så att vi personligen kunde ta kontakt med föräldrarna.

Då rekryteringen i Skåne inte föll ut enligt planerna bestämdes att rekrytering av försöksfamiljer även skulle ske i Varbergs och Falkenbergs kommun, eftersom vi även där hade kontakter. Detta gjordes genom en tidningsartikel i Hallands Nyheter (Bilaga 1). Artikeln beskrev kortfattat studiens syfte samt våra urvalskriterier. Familjerna ombads ta kontakt med oss via e-post. Många familjer anmälde sitt intresse men endast fyra av dem uppfyllde våra kriterier. Således tvingades vi tacka nej till övriga.

Alla föräldrar tackade ja till att delta samt fullföljde studien. Sammanlagt var det alltså nio familjer som provade ut materialet. Kön fördelningen i Halland var tre pojkar och en flicka. I Skåne deltog fyra pojkar och en flicka. Två barn gick i samma klass medan de övriga deltagarna gick i olika skolor och hade olika lärare. Samtliga barn hade någon form av kontakt med specialpedagog/talpedagog. Det bör nämnas att samtliga barn bodde tillsammans med båda sina föräldrar.

4.3 Procedur

Studien genomfördes under fem veckor i början av höstterminen 2005. Vi ansåg att det var tillräckligt lång tid för att föräldrarna skulle hinna bilda sig en uppfattning om materialet. Undersökningen inleddes med ett gemensamt introduktionsmöte per län, där samtliga familjer var representerade. Vi inledde med en presentation av oss själva och studien. Därefter presenterades och överlämnades hemträningsmaterialet till föräldrarna. Vi gick igenom materialet från pärm till pärm samt tittade gemensamt på den engelska originalfilmen. Vi stoppade efter varje övning för att översätta till svenska och gick noga igenom övningen för att så långt som möjligt försäkra oss om att föräldrarna förstått.

Föräldrarna uppmanades att ställa frågor om de var osäkra över något. Vi berättade om att materialet skall användas fem till sex dagar i veckan, tio till femton minuter per dag och att man arbetar med Block 1 och Block 2 parallellt. I slutet av mötet fick alla föräldrar läsa igenom en föräldrainsformation och skriva på om de var intresserade av att delta i projektet (Bilaga 2). Föräldrarna uppmanades att höra av sig till oss via e-post eller telefon om de stötte på problem eller hade frågor som rörde materialet. En förälder bad särskilt om att få den engelska versionen av videofilmen och vi tillät detta trots att det inte var tanken från början.

Ramen kring introduktionsmötet var fastställd på förhand och genomfördes på samma sätt i båda länen. Det som skilde mötena åt var att vi båda var representerade i Skåne medan endast en av oss närvarade vid introduktionen i Halland. Båda mötena genomfördes i en offentlig lokal där vi bjöd på fika. I Skåne hyrde vi en konferenslokal i Folkets hus på orten. I Halland fick vi låna klubblokalen på en av ortens golfklubbar.

Vid undersökningens slut tog vi åter kontakt med familjerna för att boka in intervjutider. Föräldrarna fick själva besluta var de ville att intervjun skulle äga rum. Tre intervjuer skedde i skolan, en intervju på föräldrarnas arbete, en via högtalartelefon och resten i familjernas hem. Intervjun skulle ta cirka en timme och spelades in på kassettbandspelare. Anteckningar fördes vid samtliga intervjuer. En i förväg uppgjord intervjuguide (Bilaga 3) följdes och således ställdes samma frågor till alla familjer. I slutet lämnades dock utrymme för en allmän diskussion kring materialet. I två fall hade vi tekniska problem vilket medförde att inspelningarna inte gick att avlyssna. Således hade vi sju inspelningar att analysera.

Trots att intervjuerna spelades in var syftet aldrig att transkribera dem helt och viss talspråksanpassning har gjorts för att underlätta för läsaren. Vi valde att lyssna på intervjuerna flera gånger för att kunna analysera resultaten och välja ut de citat som bäst illustrerade föräldrarnas åsikter.

Vi bestämde oss också för att inte visa materialet för berörda lärare och specialpedagoger förrän efter studiens slut. Vi ville tydligt skilja materialet från den vanliga undervisningen och ansåg att föräldrarna skulle få arbeta med materialet ifred utan att påverkas av skolans åsikter om det.

5. RESULTAT

5.1 Vilka motiv föräldrarna hade för att delta i studien

De flesta föräldrar har varit införstådda med att barnen har problem men själva känt att skolan inte uppmärksammat det. Vissa föräldrar har upplevt att läraren inte velat ta tag i problemet och många av föräldrarna har känt sig maktlösa inför detta. En förälder uttrycker att *"jag saknar väldigt mycket att, från skolan att kontakta oss. Vi har varit fullt medvetna om detta men ingen kommunikation med skolan, nej... Det har inte funkat, och då känner jag att jag får göra någonting själv"*. Detta citat uttrycker frustration och maktlöshet och det är något vi stött på från fler föräldrar i studien.

Många föräldrar har uttryckt en stark vilja att engagera sig i barnens läs- och skrivinlärning. En mamma berättar: *"Dels så tyckte jag att det lät väldigt intressant... hon är inte ikapp sina klasskamrater och det vill jag ju väldigt gärna att hon ska bli då... det gör ju att jag engagerar mig väldigt mycket i att hon ska kunna lära sig läsa ordentligt"*. Eller som en annan mamma uttrycker det: *"Just det här att man som förälder kan hjälpa sina barn på något bra sätt. Det lät ju himla spännande. Det är klart vi nappar direkt på det. Jag vill ju att han ska lära sig så snabbt som möjligt innan det är för sent"*. Vi har upplevt att de flesta föräldrar varit väldigt medvetna om sina barns svårigheter, men att de inte vetat hur de ska göra för att tackla problemen. De har sett hemträningsmaterialet som en chans att hitta en lösning på svårigheterna.

Vissa föräldrar har känt lusten att engagera sig men har inte vetat hur de ska gå till väga. En mamma berättar att hon förstod att hennes dotter hade problem men att skolan ville vänta och

se tiden an: ”Då, var det dags att få tag i någonting. Så det här kom ju som en jättestor hjälp då. För jag vet inte riktigt hur vi hade hanterat henne annars”. I det här fallet har föräldrarna insett barnets svårigheter men inte fått något gensvar för sin oro från skolans håll.

Några föräldrar uttryckte oro inför att barnen skulle få för mycket att göra med både hemträningmaterialet och skolans ordinarie läxor. Som exempelvis en förälder säger: ”Det enda som jag var rädd för var att han skulle bli förvirrad eller att han också skulle behöva köra i skolan samtidigt, att det skulle bli lite för mycket. Och så att man inte riktigt visste hur, vad det gick ut på och hur man skulle jobba med det och så kände man sig väl lite själv, som förälder att hur mycket är det nu som läggs på mig”. Många av föräldrarna har dock velat att barnen fortfarande ska ha kvar samma mängd läxor som vanligt.

5.2 Hur introduktionsmötet uppfattades

Alla familjer var närvarande vid introduktionsmötena. Tabellen nedan visar vilka föräldrar som medverkade.

Tabell 1. Representation av föräldrar på introduktionsmötet

familj	mamma	pappa
1	•	
2	•	
3	•	
4		•
5	•	
6	•	
7	•	
8	•	
9	•	•

I tabell 1 ser man att det var mer vanligt att mammorna medverkade än papporna på introduktionsmötet. I två fall närvarade dock papporna. I det fall där båda föräldrarna medverkade på introduktionsmötet ansåg mamman det vara värdefullt eftersom även pappan då visste hur han skulle arbeta med materialet. Liknande tankar har funnits hos andra familjer.

Generellt sett verkade föräldrarna ha upplevt mötet som positivt. Trots att det var mycket information på en gång samt att genomgången av videofilmen upptog mest tid verkar de flesta föräldrar ha förstått hur materialet fungerar och hur de ska arbeta med det. En förälder säger att det var ”mycket information på en gång... det innebär ju att man fick ju gå hem och sätta sig och tänka igenom det. Jag upplevde inte svårigheter efter introduktionsmötet i alla fall”.

Alla föräldrarna tyckte att det var bra att få se videofilmen för att de då fick en tydligare bild av hur övningarna gick till. En mamma säger: ”Jag tycker det var bra. Det var kul att träffa de andra också...det var ju jättebra, att få se hur det går till med vuxen och barn och så där”.

De flesta föräldrar tyckte att de klarade sig bra utan videofilmen, men på frågan om de hade velat ha en svensk version av filmen med materialet svarade alla ja. Vissa uttryckte att det kanske inte skulle ha spelat roll i deras fall huruvida de fick filmen eller inte, eftersom de fick introduktionsmötet. Men många uttryckte att om man bara skulle ha fått materialet utan att först gå på ett möte hade det varit bra att ha filmen för att det underlättar att ha sett någon göra

övningarna. En förälder säger: "För de människorna som har svårt att förstå när de läser, för de är det lättare att se hur ska göra. Men annars tyckte jag att det var lätt att läsa sig till detta här". Någon förälder tyckte att det kunde ha varit värdefullt för barnen att se filmen.

5.3 Hur materialet uppfattades och hur föräldrarna har arbetat med det

5.3.1 Hur föräldrarna har arbetat med materialet

Nedan följer en tabell över vilka föräldrar som arbetat tillsammans med barnen.

Tabell 2. De föräldrar som arbetat med materialet

familj	mamma	pappa
1	•	
2	•	
3	•	
4		•
5	•	
6	•	
7	•	
8	•	
9		•

I de familjer där papporna var med på introduktionsmötet (se tabell 1) är det också de som arbetat med materialet. I de flesta fall var det föräldern som arbetat med materialet som också kom till intervjun. I ett fall kom dock mamman till intervjun trots att det var pappan som arbetat med materialet.

Samtliga föräldrar har klarat av att använda materialet. Ingen av föräldrarna har utnyttjat möjligheten att ta kontakt med oss för stöd och rådgivning under träningsperioden.

Föräldrarna har ibland upplevt det som frustrerande när barnet inte klarat de i föräldrarnas ögon lätta övningarna men beskriver själva materialet som positivt. Några av de vanligaste omdömena är att det varit ett pedagogiskt, logiskt, tydligt, lättförståeligt och enkelt material med bra upplägg. Många har också uttryckt det som positivt att materialet inte är förknippat med skolan utan något som de som föräldrar frivilligt gör för att hjälpa sina barn. Samtidigt har andra sett materialet som en resurs som skolan skulle kunna använda sig av.

Vissa föräldrar har försökt ha fasta rutiner kring hemträningen. Man har velat sitta på samma plats, vid ungefär samma tid varje dag. En förälder berättar: "Vi har ju kört då, samma bord sex dagar i veckan". Andra har arbetat på ett mer ostrukturerat sätt. "Vi har slarvat lite och inte gjort varje dag tyvärr, sen om det är för att jag jobbat för länge eller för att han lekt med kompisar. Det är lite så där, man ska komma in i tid och äta kvällsmat". En annan mamma säger: "Vi har inte varit så där regelbundna i hur vi har jobbat utan det är när tid har funnits." En förälder har låtit barnet själv leka och arbeta med materialet utan att hon har varit delaktig. Familjerna verkar ha olika strukturerad vardag, vilket även förefallit påverka träningsituationen. Det verkar oftast vara tidsbristen som gjort att träningen i några fall inte skötts på rätt sätt och inte blivit kontinuerlig.

Olika barn har haft olika mycket uthållighet när man tränat. En förälder berättar att de arbetat längre tid än en kvart om dagen: "... mer än en kvart varje dag för det har vi tyckt att det

behövts då. För innan man kommit igång då har det ju gått en liten tid och så måste man ju sätta igång”. Andra berättar att de fått anpassa tiden till barnets uthållighet eller dagsform. Två föräldrar berättar: ”Det är hon som har fått styra hur länge vi har jobbat” och ”vi har inte kört 15 minuter om dagen. Så lång tid orkar hon inte”. Flera av föräldrarna har berättat att deras barn verkar ha generellt svårt att koncentrera sig. Två mammor har plockat bort alla störande moment i omgivningen och har bara kunnat arbeta kortare stunder med barnen.

Många föräldrar har berättat att de verkligen ansträngt sig för att få träningen rolig för barnens skull: ”Jag har hela tiden försökt få det här till en positiv sak”. I de flesta fall har det gått bra och barnen har tyckt om att arbeta med pärmen. En förälder berättar att ”han har tyckt detta varit roligare än sina andra läxor... detta här med att leka och ta tiden, bara det... det tyckte han var kul”. En förälder uttryckte lättnad över att barnet såg träningen med materialet som en kul grej och inte som en läxa. Barnet ville spontant ta fram materialet och arbeta med det. Mamman kände sig lättad och säger att ”jag har känt det som ett break i hans vanliga läxa”. Föräldrarna verkar ha tyckt att det varit viktigt att träningen ska vara rolig och att barnen inte ska utveckla någon aversion mot läsning och böcker. Av citaten framkommer att både barnen och föräldrarna ofta sett på träningen som en lek.

Alla barnen har varit på olika nivåer i sin läs- och skrivutveckling vilket medfört att föräldrarna arbetat olika mycket med de olika blocken. En mamma berättar: ”Jag har mest jobbat med Block 1. Sen har han haft lite läxor från skolan också så då har vi haft lite läsning, och skriva någon enkel mening och då har det fått gå på det”. Andra föräldrar har arbetat mer med Block 2 eftersom de ansett att barnen redan behärskat de grundläggande avkodningsfärdigheter som detta block fokuserar på.

Många föräldrar har arbetat väldigt fritt med materialet utan att känna några krav på sig. De har sett materialet som ett komplement till barnens vanliga undervisning, ytterligare en sak att göra för att underlätta för barnet. En mamma beskriver det som att ”jag känner inte att det här, att jag måste göra detta varje dag, även om det är jättebra om vi gör det. För det är ju liksom inget tvång. Det är ju bara en bra grej, ungefär som att läsa en saga varje dag”. Andra föräldrar har lagt mycket energi på att få det att fungera. De har satt sig in i materialet ordentligt och arbetat mycket med det. Några föräldrar berättar att de upplevt prestationsångest inför sina insatser i studien. De föreföll vara rädda för att misslyckas och att barnet skulle tappa intresset. Under intervjuerna reflekterade vissa över detta och insåg att de kanske hade behövt slappna av lite mer. Deras barn hade ändå tyckt att det var roligt att arbeta med materialet. En mamma berättar: ”Det som jag själv upplevde som en svårighet till en början när jag började jobba med det, det var på något vis att jag skulle vara så himla ambitiös och variera mig väldigt mycket... hoppade friskt och glatt och nu ska vi göra nya saker och det kanske var lite korkat för jag hade nog kanske behövt och köra lite mer på samma grej liksom för att befästa det bättre hos henne”.

Samtliga föräldrar har tyckt att materialet varit lättförståeligt och en bra metod för att lära barnen att läsa. De flesta har också tyckt att de haft roligt under tiden de tränat. Flera familjer vittnar om att träningen blivit en rolig stund där föräldrar och barn har suttit ner och haft tid för varandra. I några fall har hela familjen engagerats kring materialet. Storasyskon har hjälpt till med träningen och småsyskon har varit intresserade och velat vara med. En mamma uttrycker detta på ett illustrativt sätt: ”Lillebror har snappat upp ett och annat också, så det blev två flugor i en smäll. Sen har också storasyster tyckt att det var lite intressant och hon har ju också faktiskt också försökt hjälpa till emellanåt... så att det har varit väldigt roligt, det har blivit många skratt och man har många roliga minnen också som har kommit upp på

köpet faktiskt". En annan förälder säger att *"lillebror var ju väldigt intresserad, så han har suttit vid sidan om och han tycker ju också att det är väldigt roligt"*. Detta har i några fall skapat lite svårigheter för föräldrarna. I ett fall var lillebror duktigare på att läsa än storebror som arbetade med materialet. De flesta föräldrar har dock sett det som positivt att träning och läsning blivit en gemensam aktivitet, något som engagerat många i familjen.

Alla föräldrarna har arbetat på olika sätt och försökt anpassa sig till sina barns kunskapsnivåer. Som en mamma säger: *"Vi har inte följt det till punkt och pricka men det är ju en bra bas att jobba vidare på"*. En annan mamma säger: *"Samtidigt hittar man ju också sitt eget lilla sätt under gången hur man lägger upp det. Så här är uppgiften men sen så kan man ju modifiera lite grann"*. Övningar som föräldrarna ansett att barnen kunnat eller som barnen uttryckt missnöje med har hoppats över eller så har de hittat på nya övningar. I några fall har även barnen hittat på egna övningar och lekar med bildkorten, till exempel memory.

Genom intervjuerna har vi förstått att många föräldrar har tyckt det varit skönt att få ett eget material att arbeta med, eftersom de beskrivit att diskrepansen mellan hur skolan arbetar och hur de som föräldrar gör för att hjälpa sina barn är stor. Föräldrarna förstår inte alltid skolans pedagogik eftersom den förändrats mycket sedan de själva gick i skolan. Som en mamma uttrycker det: *"Skolan är inte upplagd som när vi gick i skolan, den är inte det. Och ibland så skulle jag behöva information från skolan för att få veta hur de gör och vad, i vilken ordning de gör saker. För att när jag pratar ibland eller försöker förklara någonting så tittar hon så här på mig precis som vad pratar du om, det har inte vi. Har ni inte gått igenom det säger jag? Nä. Nähä ok då vet jag ju inte. Då kommer jag tillbaka till ruta ett igen. För då vet ju inte jag hur jag ska göra. Men här träffade vi ju jätterätt med de hära vi håller på med nu"*. Mamman upplever inte att hon är delaktig i sin dotters undervisning och har svårt att hjälpa henne i läxläsningen. Genom materialet får hon de redskap hon behöver för att kunna stötta sin dotters läs- och skrivutveckling. Flera föräldrar har uttryckt liknande tankar och en förälder hade gärna använt ett liknande material i matematik också.

Alla föräldrar kan tänka sig att rekommendera materialet till andra. En förälder hade redan rekommenderat det till en annan familj.

5.3.2 Hur föräldrarna har upplevt introduktionen i pärmen

Ingen av föräldrarna har upplevt några svårigheter med att förstå introduktionsdelen i pärmen. De upplever sig ha förstått instruktionerna och hur de ska arbeta.

5.3.3 Hur föräldrarna har upplevt Block 1

Helhetsintrycket av Block 1 har varit att övningarna fungerat bra. Många har efterfrågat övningar på högre nivå med stavningsregler framförallt vad gäller icke-ljudenligt stavade ord. Andra har uttryckt det positivt att materialet börjar med grundläggande kunskaper om bokstävernas ljud: *"Styrkan är väl kopplingen mellan bild och bokstav, att man har en bild också"*. Några har uttryckt att det varit svårt att introducera vokalövningarna och hur de ska förklara vad vokaler är för barnen. Bildkorten har de flesta tyckt varit tydliga och enkla för barnen att lära in men samtliga barn har haft svårigheter till en början att lära sig några av bildkorten, till exempel bilderna ädelost, yta och wienerbröd. Som en mamma sa: *"Ädelosten till exempel det visste hon ju inte vad det var för någonting. Ytan var också ett svårt kort och*

så namnskylten med Qvist på men samtidigt hur löser man det då". De flesta föräldrar har haft inställningen att de svåra bilderna måste barnet lära sig utantill eftersom de ansett att det inte funnits några andra sätt att lösa det på. En förälder saknade även fler ordkort med visuellt lika bokstäver, till exempel m och n samt auditivt liknande ljud, till exempel u och y. *"Jag satte ihop ett eget kort, med m och n"*.

Under intervjuerna har det framkommit att framgångstabellerna varit roliga att fylla i men vårt intryck är att detta inte skett strukturerat. Endast två familjer har visat ifyllda tabeller. Vad gäller tidtagningen har det varit blandade känslor kring detta. I vissa fall verkar föräldrarna ha blivit stressade av tidtagningen och har därför inte velat göra övningarna på tid med barnen. *"Det är bara tiden vi inte har tagit för jag tyckte att det var lite för tidigt för att göra det... det är för mycket begär"*. Andra föräldrar har provat att ta tiden och upplevt att barnen då blivit stressade samtidigt som vissa föräldrar uttryckt att barnen tyckt att det varit mycket roligt att tävla mot sig själva. Vår uppfattning är ändå att föräldrarna anpassat tidtagningen till sina barn och modifierat maxtiden för att passa just deras barn. En mamma berättar att *"det var nog svårare i början det här med tid för då blev hon väldigt stressad men jag sa att vi behöver inte ta tid. Nej men då skulle hon för envis är hon. Och då skulle hon ta tid ändå och då blev hon lite sådär när det inte gick. Och då fuskade jag lite med tiden för att peppa henne... Och då gick hon lite över tiden. Åh du klarade det jättebra! Bara för att hon inte skulle ge upp"*.

5.3.4 Hur föräldrarna har upplevt Block 2

Många föräldrar verkar inte riktigt ha förstått syftet med Block 2, och vårt generella intryck är att de flesta föräldrarna har fokuserat på Block 1. En del föräldrar har menat att de inte kunnat arbeta med Block 2, eftersom deras barn inte kan läsa ännu och en mamma verkar helt ha missförstått att de båda blocken löper parallellt och ska göras samtidigt. Under intervjuerna har det ändå framkommit att de faktiskt arbetat med Block 2 indirekt genom att de högläst tillsammans med barnen. Exempelvis berättar en förälder: *"Sen då Block 2 har vi inte gjort så där jättemycket eftersom han ju inte kan läsa så mycket än... så vi är fortfarande på det här då att man läser någon saga eller Bamsetidning eller så"*. I detta citat framkommer tydligt att föräldrarna inte förstått vad Block 2 går ut på. Vi upplever att vissa föräldrar inte tycker att det är någon träning när man läser högt för sina barn trots att Block 2 betonar vikten av sådan läsning.

Vissa föräldrar har arbetat med Block 2 och fått mycket behållning av det. De har fått nya insikter och tankar kring hur man kan läsa tillsammans med sina barn och sett till så att läsningen har blivit en gemensam aktivitet. Två föräldrar uttrycker det så här: *"Läser högt för henne det gör jag ju mycket ändå liksom, men just den här gemensamma läsningen det var ju den jag tyckte var liksom himla rolig. Just det här att man tänker först på att man går igenom och funderar på vad boken handlar om och pratar om bilder och sådär... Oftast har vi gjort så att hon har fått försöka först och sen när hon inte orkar längre så läser vi tillsammans"* och *"Det var ju lite roligt tyckte jag då i och med att man fick nya tankar på hur man läser böcker tillsammans med sina barn... det hade jag aldrig kommit på tanken att göra själv"*. Här ser vi att budskapet i Block 2 verkligen nått fram och föräldrarna har tagit till sig det nya sättet att läsa tillsammans med sina barn. De har fått nya insikter och kunskaper och blivit stärkta i att de funnit ett nytt sätt att stimulera sina barn.

5.4 Föräldrarnas upplevelser av skolans reaktioner på ett hemträningmaterial

Samtliga av barnens lärare har varit informerade om studien och hemträningmaterialet. Skolans reaktioner har varit blandade men de flesta lärarna har varit intresserade och tyckt att hemträningmaterialet verkat vettigt och positivt. *”De vet ju om detta och de tycker ju det lät jätteintressant och hade aldrig hört talas om något sådant... specialläraren blev väldigt intresserad av det här och var kan man få det materialet ifrån... det kunde hon tänka sig att ha till andra barn”*. Det verkar som att många lärare varit nyfikna på materialet och har sett det som en möjlighet att förkovra sig och få nya pedagogiska infallsvinklar.

I två fall har läraren inte varit intresserad eller frågat föräldrarna eller barnen någonting. En förälder säger att *”alltså jag har inte hört någonting”*. I vissa fall har föräldrarna samarbetat med skolan och kommunicerat kring vilka övningar som specialläraren tyckt att barnen behövt arbeta mer med.

Föräldrarnas upplevelse av skolan har i de flesta fall varit att lärarna sett materialet som en resurs. I ett fall har föräldern upplevt att läraren blivit osäker och tagit materialet som kritik mot hennes pedagogik. Mamman förklarar: *”Nu har jag ju pratat vissa delar med henne (specialpedagogen på skolan). Ja men det jobbar vi med, ja men det har jag... Hon kanske till en början gick lite i försvarsställning som att hon tog det som lite kritik att det händer ju inte tillräckligt mycket i skolan så därför får jag ta tag i det själv. Men det tror jag gick över ganska snart när hon började förstå att det inte var liksom någon form av ersättning eller extrastöd... Jag förklarade det väl lite mer som att det här kan ju kanske vara ett annat sätt att jobba på då... eller ett kompletterande sätt”*. Föräldern menar att även om läraren till en början verkade uppleva materialet som kritik så gick det över när hon fick mer information om det. Mamman förklarade vad studien gick ut på och därmed fick läraren större förståelse för hemträningmaterialet och föräldrarnas initiativ.

5.5 Föräldrarnas upplevelse av barnets läsutveckling under hemträningperioden

Många föräldrar har kunnat se att deras barn gått framåt under träningsperioden. Framstegen har varit av varierande grad beroende på var barnen befann sig i läsutvecklingen innan studien började och föräldrarna har därför arbetat olika mycket med Block 1 och Block 2. Detta har gjort att barnens framsteg tagit sig olika uttryck. Det kan röra sig om att barnen börjat läsa texten på teven, vägs skyltar och i tidningar och att de fått en bättre läsförståelse. En mamma säger att *”han tar mer initiativ nu, han ligger och läser tidningar eller böcker på kvällarna innan han går och lägger sig. Det gjorde han ju aldrig förr, åtminstone inte mer än att han tittade på bilderna, nu kan man ju höra att han ligger och läser för sig själv där inne liksom, så att han har ju tagit mer tag i det, att han spontant läser, det kan vara vägs skyltar eller, tja, allt i princip. Han börjar läsa högt”*. Detta citat visar att barnet börjat läsa mer och fått bättre allmänna läsfärdigheter. I det här fallet är det en familj som även arbetat mycket med Block 2. En annan mamma berättar att *”han har fattat det här lite bättre med att det faktiskt finns ord och att man kan läsa de själv... nu kan han faktiskt läsa sig till det då om det är enkla ord och förstår vad berättelsen handlar om”*. Av detta citat kan man förstå att barnet fått bättre läsförståelse och förstått syftet med varför man läser. I detta fall har fokus på träningen legat på Block 2.

Majoriteten av familjerna har upplevt att barnen gått framåt i sin läsutveckling. Ett barn hade lärt sig de små bokstäverna i alfabetet medan ett annat barn hade tagit sig igenom sin första bok på egen hand dagen innan intervjun. En mamma som arbetat med Block 1 säger att hennes barn nu tycker att det är kul att hålla på med bokstäver och har förstått grunderna i kopplingen mellan grafem och fonem. Mamman säger att *"oh ja. Det är ju kul, det har blivit roligt. Nu är hon inte i det här att hon gissar så mycket utan hon ljudar. Positivt, hon ljudar och verkligen får ihop det då. Hon läser faktiskt orden vad där står. Och hon läser ändelserna, de hoppade hon gärna över innan... Hon har börjat skriva och skrivit små brev till kompisar och sånt"*. Detta citat andas positivitet och glädje över barnets framsteg. Mamman verkar ha fått en ny dos engagemang och motivation av att barnet gått framåt i sin läsutveckling.

Några föräldrar har tyckt att materialet varit för lätt för barnet och att de hade behövt materialet tidigare. Vissa av de föräldrarna har ändå kunnat se en utveckling i barnens läsning och skrivförmåga. Ett barn hade till exempel börjat skriva mer. Två föräldrar har tydligt uttryckt att de inte kunnat se några tydliga framsteg i barnens läsutveckling. Som en mamma säger: *"Nej det kan jag inte säga. Det har varit för kort tid"*.

5.6 Föräldrarnas upplevelse av barnets attityder till läsning efter hemträningssperioden

Föräldrarna har haft delade meningar om hur de upplevt att barnens attityder till läsningen förändrats. Drygt hälften av föräldrarna har upplevt att barnen tyckt att det varit roligt att arbeta med materialet och att attityderna blivit mer positiva. En mamma säger att *"jag märker ändå lite på honom, just hans intresse för att spontant läsa mer har blivit betydligt större sen han började med detta, sen om det har med det att göra, det kan jag inte svara till, men man har märkt på honom att han spontant läser och med just det här att han tar upp tidningen och läser rubriker och på teven, det han hinner med och ja, jag tror nog det har gjort nytta för honom"*. Det här är ett representativt citat för de föräldrar som arbetat mycket med materialet. Föräldrarna har berättat att barnen börjat läsa spontant på bland annat mjölkpaket, vägskyltar, tidningsrubriker och hänger med bättre då de läser textremsan på teven. Barnen verkar ta tillfället i akt när de ser något de kan läsa.

Flera av föräldrarna har uttryckt att barnens självförtroende verkar ha ökat under hemträningssperioden. En förälder säger att *"nu är det precis att han har fått lite bättre självförtroende på nåt sätt, att han kan faktiskt ändå"* och en annan förälder säger att *"han har nog blivit mer positivt inställd till det, absolut... just att han tar de här initiativen till att läsa själv... och just att han tar sig an riktigt svåra ord"*. Ytterligare en förälder säger att *"han tar nog fram en bok nu mer spontant. Han är inte rädd för det här"*. Barnen har blivit mer motiverade till läsning och har börjat ta fler egna initiativ. Det verkar som att barnen blivit mindre rädda för att läsa och fått en större lust att försöka sig på läsningen. Föräldrarna beskriver att barnens självförtroende ökat och detta verkar ha uppmuntrat barnen att ta sig an svårare och svårare uppgifter.

Andra föräldrar har inte kunnat se någon skillnad i barnens attityder till läsningen före och efter de arbetat med hemträningssmaterialet. Som två föräldrar uttrycker det: *"Nej jag tror inte att det har ändrats så mycket. Det har nog alltid varit jobbigt"* och *"nej det kan jag inte påstå"*. De föräldrar som har uttryckt att barnens attityder inte förändrats verkar också vara de vars barn haft störst svårigheter med den grundläggande avkodningen i Block 1. Vid

intervjuerna har det även framkommit att det är dessa föräldrar som haft svårast för att arbeta strukturerat med materialet. Föräldrarna har beskrivit träningsituationen som jobbig då barnen inte varit villiga att träna och många av dessa barn verkar också ha haft koncentrationssvårigheter.

6. DISKUSSION

6.1 Metod

6.1.1 Material

Det finns vissa saker i vår översättning av hemträningsmaterialet som vi är kritiska till. För det första så är vissa av bildkorten lite otydliga. Det hade självklart underlättat om vi hade fått hjälp av en utbildad fotograf eller om vi hade haft längre tid på oss när vi gjorde dem. Vissa av orden är lite långsökta och svåra för barnen som kanske aldrig hört dem förr. Många föräldrar har nämnt att barnen tyckt att bildkorten föreställande ädelost och yta varit svåra, men samtidigt kunde vi inte ha gjort på något annat sätt. Det finns inte många substantiv i svenska språket som börjar med långt uttal av vokalerna y och ä. Man kan tänka sig att det i detta fall skulle ha varit enklare för barnen om vi valt verb istället, till exempel äta och yla. Vi ville dock vara konsekventa och bara använda substantiv. Dessa ord får barnen helt enkelt lära sig, och vi ser det som en chans för dem att utvidga sitt ordförråd.

Vad gäller ordkorten kunde vi inte välja att använda samma konsonanter som i den engelska originalversionen. Detta kan tänkas vara en svaghet på så sätt att de konsonanter vi valde kanske är mindre vanliga och därmed inte ger samma träning i att automatisera läsningen av vanligt förekommande stavelser. En annan synpunkt på detta är att man i den engelska versionen valt de visuellt lika konsonanterna b, d, p, g samt m och n. Eftersom det i den svenska översättningen inte gick att få ihop tillräckligt många ord med dessa konsonanter valde vi andra. Detta kan vi i efterhand tycka var en miss eftersom en mamma saknade det i materialet och därför kompletterade med egna kort. Om materialet utvecklas vidare bör man antingen modifiera ordkortsövningen så att dessa bokstäver kommer med, eller komplettera med övningar som fokuserar på visuellt lika bokstäver.

Vi har gjort en del misstag i översättningen, till exempel står det lampa istället för lök i listan över bildkorten och dess ljud. Dessa misstag beror på att materialet översattes direkt från engelskan utan att vi i det skedet tog hänsyn till de ord och bilder vi valt ut. Vi upplever dock inte att detta påverkat hur föräldrarna arbetat med materialet.

I vissa fall är övningarna mer omfattande i det svenska än det engelska materialet, eftersom svenska alfabetet har fler vokaler än det engelska. Det är mycket troligt att maxtiden i övningarna då skulle bli längre, men detta har vi inte ändrat. Vi hade ingen möjlighet att prova ut nya maxtider för de översatta övningarna, men det skulle behöva göras om man valde att vidareutveckla materialet.

Något som troligtvis skulle ha underlättat för oss vid översättningen av materialet vore om vi haft tillgång till de teorier som ligger bakom övningarna i det engelska materialet. Eftersom John Rack och hans kollegor inte skrivit något om detta och handledningstiden varit begränsad har vi fått svar på vissa frågor efter att översättningen blev klar. Det är tänkbart att detta påverkat översättningen och att vi kunde ha gjort vissa saker annorlunda om vi hade haft tillgång till denna information på förhand. Samtidigt litade vi på att materialet är väl

underbyggt med forskning. Vi har heller inte hittat några stora fel i översättningen när vi diskuterat med John Rack i efterhand.

Vi är medvetna om att det är en stor svaghet med vår översättning att föräldrarna inte fick med sig en videofilm hem. De hade då kunnat få ytterligare ett konkret sätt att se hur man arbetar med materialet. Det är mer översiktligt än att läsa sig till hur man skulle gå tillväga med träningen. Vi tyckte själva att det engelska materialet var rörigt och svårt att få grepp om när vi först fick se det. Det tog lång tid innan vi helt förstod oss på och kunde hantera materialet, men efter att ha sett videofilmen blev det mycket enklare. Därför anser vi att om detta material ska kommersialiseras så är det nödvändigt att även översätta videofilmen genom en svensk nyinspelning.

6.1.2 Försökspersoner

En möjlig felkälla i vår studie är att rekryteringen av barnen skedde på olika sätt och att vi tog hjälp av specialpedagoger istället för att välja ut barnen på egen hand. Det kan tänkas att specialpedagogerna tänkte på olika sätt när de valde ut barnen. Vi vet till exempel att en av dem valde ut barn, och sedan bara förmedlade kontakt med de vars föräldrar hon trodde skulle fullfölja studien. Detta gällde två barn i Svedala. Det kan också vara så att Hallandsbarnens problem såg annorlunda ut än Skånebarnens. I Halland ansökte föräldrarna själva om att få vara med i projektet vilket kan ha gjort att de var mer benägna att träna mycket med barnen. Men trots detta har alla fullföljt studien och haft snarlika åsikter om materialet och metoden. Vår avsikt var inte att jämföra resultatet på de båda orterna och vi har inte heller kunnat se några sådana skillnader i bearbetningen av resultatet.

I efterhand har vi resonerat kring om rekryteringen av försöksfamiljer kunde ha skett på ett annat sätt. En möjlighet kunde ha varit att annonsera i dagstidningar för att på så sätt låta föräldrarna själva ta initiativ till att delta i projektet.

6.1.3 Procedur

Vad gäller intervjuerna anser vi i efterhand att vi borde ha haft tydligare ramar kring hur dessa skulle ha gått till. Några intervjuer gjordes i offentlig lokal, några i hemmet och i vissa fall var barnen och syskonen närvarande. Detta förfarande berodde på att våra försökspersoner bodde på andra orter och att det var svårt för oss att hitta en fast lokal att vara i. Intervjuerna kan ha påverkats av att syskonen var närvarande och i två fall var även barnet med trots att vi berättat att vi bara ville intervjua föräldrarna. En intervju gjordes via telefon eftersom det inte gick att hitta en lämplig tid för intervju med denna familj. Två av intervjuerna blev inte inspelade på band på grund av tekniska problem. Detta tycker vi är beklagligt eftersom vi ej har kunnat citera dessa utan bara har använt de skriftliga anteckningarna till resultatdelen.

En anledning till att vi vid intervjuerna frågade föräldrarna om barnen gjort framsteg eller ändrat attityder trots att vår studie enbart handlar om föräldrarnas upplevelse av hemträning är att vi såg ett stort behov hos föräldrarna att prata om hur det gått för deras barn. Detta framkom speciellt när vi ringde och bokade in intervjutiderna. Därför tog vi med frågorna kring barnens framsteg i intervjuguiden. Vi tror även att det finns en poäng med att fråga detta eftersom det kanske säger någonting om hur föräldrarna arbetat med materialet tillsammans med sina barn.

Många av föräldrarna har varit mycket positiva till materialet, och har inte kommit med någon särskild kritik. Vi är medvetna om att detta kan bero på att det var vi själva som ledde intervjuerna. Vid intervjuerna hade vi redan fått en relation till föräldrarna eftersom vi träffats och haft kontakt vid flera tillfällen tidigare. Det finns en risk att all kritik inte lyftes fram i intervjuerna eftersom föräldrarna kan ha varit rädda att göra oss besvikna och denna risk kunde ha minimerats om någon opartisk person hållit i intervjuerna.

6.2 Resultat

6.2.1 Hur föräldrarna har arbetat med materialet

Resultaten av vår studie är positiva och lovande inför en eventuell vidareutveckling av materialet. Föräldrarna har klarat av att använda materialet i sin helhet. De har ändrat vissa saker och anpassat övningarna till sina barn, något som vi tycker är positivt och ser en vinst med. Föräldrarna har utgått från barnen och sett till deras resurser och förutsättningar, liknande som föräldrarna gjorde i Woods studie om "scaffolding" (Wood, 1999).

Materialet är tänkt att vara lekfullt och uppmanar till att förändra och förenkla om det finns behov av det. Samtidigt kan det finnas en risk med ett sådant förhållningssätt, nämligen att föräldrarna kanske blivit för tillmötesgående och inte utmanat barnen tillräckligt inom barnens närmaste utvecklingszon (Lindqvist, 1999). Detta grundar vi på att några föräldrar till exempel inte velat pröva att ta tiden i rädsla för att barnen skulle tycka att det var jobbigt. Någon har även berättat att de slutat så fort barnet blivit lite trött eller inte velat arbeta mer. Samtidigt är det naturligtvis viktigt att inte ställa för stora krav på sitt barn och att avsluta en träningsstund innan man blir osams. Vi litar på att föräldrarna känner sina barn bäst och att de har hittat ett fungerande sätt att arbeta på.

Vår upplevelse är att några föräldrar gett upp för tidigt och inte arbetat sig igenom uppgifterna ordentligt utan hellre velat ta genvägar. Detta kan ha berott på att de inte förstått övningen, att man varit rädd för att barnen inte skulle klara av det eller att man varit rädd för att träningen skulle bli tråkig.

Vi anser att det finns en del förbättringar att göra i hemträningsmaterialet. Föräldrarna har i vissa fall missförstått syftet med övningar och försummat vissa delar av träningen. Alla familjer säger sig ha förstått sig på materialet men då de redovisat hur de arbetat med det har det för oss visat sig att föräldrarna i många fall missuppfattat instruktioner. En mamma lät bland annat pojken själv leka med materialet utan att hon var delaktig. Den vanligaste missuppfattningen var att föräldrarna inte förstått att de skulle arbeta med de två blocken parallellt.

Orsakerna till missförstånden kan vi bara spekulera i. Kanske har vi misslyckats med att förmedla vårt budskap eller kanske är materialet alltför svårförståeligt. Kanske vore det bättre med ett enskilt möte per familj istället för ett stort möte med många familjer. Det vore kanske också bra att ha uppföljningsmöten med föräldrarna för att se hur det gick för dem och om det fanns frågetecken kring några övningar i materialet. Man kan inte heller utesluta att vissa av barnens föräldrar själva kanske har eller har haft svårigheter med läsning och skrivning. En möjlighet är att föräldrarna inte velat, haft tid eller orkat arbeta med materialet på det vis vi har tänkt. Ändå har ju framsteg gjorts både vad gäller barnens och föräldrarnas attityder och gemenskap. En del familjer har dock lyckats bättre än andra. Därför tror vi inte att det är

något fel på materialet utan att föräldrarna behöver mer stöd för hur de ska arbeta, både vid introduktionen och under själva träningsperioden.

Föräldrar har stora pedagogiska resurser inom sig, eftersom de känner sina barn väl och känner till deras starka och svaga sidor. Dock behöver de mycket stöd för hur de ska använda materialet. Sociala yttre faktorer verkar spela stor roll för barnens inläring. I vår studie har vi upplevt att föräldrars motivation och vilja överförs till barnen (Heath, 1982, van Kleeck, 1995). Om inte motivationen och viljan till att läsa finns hos föräldrarna kan man inte heller förvänta sig att barnet ska tycka det är roligt att läsa. Detta är en mycket svår fråga. Om läsning och skrivning inte är viktigt för föräldrarna, hur ska det då bli viktigt för barnen? De föräldrar som inte känner glädje över böcker och läsning kan inte förväntas hantera ett hemträningsmaterial på ett bra sätt. Detta stärker oss ytterligare i övertygelsen att ett hemträningsmaterial kan vara ett värdefullt komplement till den ordinarie skolundervisningen men det måste då ske på föräldrarnas eget initiativ.

En förälder pratade om att det kunde ha varit en vinst att få med båda föräldrarna på introduktionsmötet. Det har uteslutande varit så att de föräldrar som var med på mötet var de som skötte träningen i hemmet. Om båda föräldrarna hade varit med skulle det kanske ha lett till att båda blivit mer delaktiga och benägna att hjälpa till med träningen. Om barnet sett detta engagemang skulle det kanske ha varit en signal till barnet att läsningen verkligen är viktig. Samtidigt kanske det är enklast att en förälder sköter träningen, för rutinernas skull.

Många föräldrar har berättat att hela familjen varit engagerad i träningen. Storasyskon har till exempel hjälpt till med träningen och småsyskon har velat vara med och lära sig. Träningen med materialet har blivit till en gemensam aktivitet som alla kunnat ta del av och uppskatta. Vi ser att en aktivitet som börjat som "joint book reading" (Catts & Kamhi, 1999) även leder till "joy book reading". Familjerna läser tillsammans och får en rolig gemensam stund med läsning och böcker. Att denna gemensamma stund verkligen uppskattats av många barn bekräftas av de föräldrar som menat att barnen tyckt att det varit roligare att träna med materialet än att göra de vanliga läxorna.

Det är troligt att minnet av introduktionsmötet var klarast i början och att det blev fler frågetecken angående övningarna ju längre man kom i materialet. Man kan tänka sig att det skulle ha varit bra med regelbundna träffar eller telefonsamtal med oss. Vi tror att det kanske hade varit värdefullt för föräldrarna att ha liknande diskussionskvällar, som fanns i den engelska studien, eftersom familjerna då kunde ha träffats för att diskutera och utbyta erfarenheter med varandra. Hemträningskulturen finns inte i Sverige och därför tror vi att föräldrarna behöver det stöd och den uppmuntran som sådana möten skulle kunna erbjuda de som är intresserade. Man kan även tänka sig att det skulle ha varit motivationshöjande för föräldrarna att träffa andra föräldrar i samma situation och utbyta erfarenheter och diskutera med dem, liknande de kvällskurser som föräldrarna hade tillgång till i SPELLIT (Rack, 2005b).

6.2.2 Hur föräldrarna har upplevt Block 1 och Block 2

De flesta föräldrar har arbetat mest med Block 1. De har inte haft något negativt att säga om blocket mer än vissa formmässiga detaljer. De har kunnat följa övningarna och har känt att de kunnat hantera det eftersom de upplevt Block 1 som mycket strukturerat och pedagogiskt.

Vissa föräldrar har som vi redan nämnt inte riktigt förstått syftet med Block 2. Vi har upplevt att det i vissa fall varit svårt att förklara skillnaden mellan aktiv och passiv läsning för föräldrarna. Även om ett barn inte kan läsa själv ännu kan högläsningen bli en mycket givande och aktiv stund. Block 2 handlar om just det men vi har fått intrycket att detta budskap inte riktigt nått fram till föräldrarna. En möjlighet är att det behövs mer och tydligare information om vikten av Block 2, det som står i materialet verkar inte vara tillräckligt tydligt.

Det kan också tänkas att vissa av föräldrarna själva är svaga läsare och därför har svårt att se nyttan av Block 2. Block 2 är mindre strukturerat än Block 1 och innehåller mer text. Om man är en svag läsare kan man tänka sig att även läsförståelsen är svag och att föräldrarna då har svårare att ta till sig budskapet i texten.

Kanske vore det bra att dela upp introduktionen, Block 1 och Block 2 i tre separata delar skilda från varandra. Det skulle då bli lättare att hitta i materialet och man kunde dela upp informationen på ett bättre sätt. Eftersom Block 2 kommer direkt efter Block 1 i materialet har några föräldrar sagt att de inte hunnit med Block 2 ännu. De har inte förstått att man ska arbeta parallellt med Block 1 och Block 2. Om Block 2 var en separat del hade det kanske lättare gått fram till föräldrarna att man ska arbeta med delarna parallellt, till exempel varannan dag.

6.2.3 Föräldrarnas upplevelse av skolans reaktioner

I hemträningmaterialet rekommenderas att föräldrar och skola samarbetar kring varje barn. Det verkar inte alltid ha funnits så bra kommunikation dem emellan under studiens gång och i vissa fall inget samarbete alls. Så här i efterhand funderar vi på om det kanske hade underlättat ifall vi tagit kontakt med varje barns lärare, dels för att skolan då kunde ha hjälpt till att stödja föräldrarna, men även för att lägga grunden till ett gott samarbete mellan skola och föräldrar.

Vår erfarenhet är att föräldrar tycker att det är viktigt att ha ett gott samarbete med skolan men att det inte alltid fungerar så bra. I en stor del av intervjuerna har föräldrarna berättat att de inte känner igen sig i dagens skola och att barnen idag lär sig på ett annat sätt än när de själva gick i skolan. Många föräldrar har sagt att det därför är svårt att hjälpa sina barn. Vår erfarenhet är att föräldrar är benägna och intresserade av att hjälpa barnen, men att de saknar kunskap om hur man kan gå tillväga. De behöver få redskapen för att lära ut och att detta redskap bör vara konkret och strukturerat. Denna tanke grundar vi på det socialkonstruktivistiska synsättet (Wood, 1999), se figur 2. Detta talar tydligt för att ett strukturerat hemträningmaterial behövs till de föräldrar som känner att de vill engagera sig i barnens läs- och skrivinlärning.

Under intervjuerna har det framkommit att många föräldrar upplever en stor diskrepans mellan skolans sätt att arbeta och hur man kan hjälpa barnen i hemmet. I vissa fall har föräldrarna dessutom känt att skolan inte tagit barnens problem på allvar. Vi som logoped har nog ofta alldeles för lite kunskaper om skolans pedagogik och arbetssätt. Vi tror personligen att skolan i många fall arbetar hårt för att engagera föräldrar och medvetandegöra de problem som finns. Lärare precis som logoped kan dock tycka att vissa samtal är arbetsamma. Det kanske kan vara svårt att påpeka ett barns brister för dess föräldrar eftersom det i många fall kan vara ett känsligt område. Det har säkerligen att göra med bristande

kommunikation, eller olika typer av kommunikationssammanbrott. Föräldrarna och lärarna kanske talar olika språk och inte alltid förstår varandra så bra.

6.2.4 Föräldrarnas upplevelse av barnens utveckling

Som vi påpekat tidigare var det inte vårt syfte att titta på hur barnen utvecklats i denna studie. Resultaten visar dock att föräldrarna i många fall har upplevt att barnen gjort framsteg, både vad gäller läsningen och attityderna till den. Det är i de fall där barnen verkar ha haft störst svårigheter som föräldrarna inte sett någon förändring av barnens attityder. Ju större svårigheter barnen har desto svårare verkar det också vara för föräldrarna att hantera träningen. Föräldrar och barn har kämpat med materialet utan att några stora framsteg har gjorts, vilket självklart upplevs som negativt för alla inblandade. För dessa föräldrar kanske ett hemträningmaterial inte är optimalt utan då bör man istället låta barnen få mer stöd och specialpedagogisk träning i skolan.

Det verkar som att barnens framsteg i många fall har motiverat föräldrarna. Efterhand som de har sett sina barn utvecklas har även föräldrarnas självförtroende och motivation höjts. Barnens negativa spiral av misslyckanden och känslor av otillräcklighet har kanske börjat vända och i och med det har även föräldrarnas negativa spiral vänt. Föräldrarna har börjat förstå sina barn och deras svårigheter och får därmed bättre redskap att hjälpa dem.

Många föräldrar säger, som tidigare påpekats att deras barn gjort framsteg under hemträningssperioden. Det är dock viktigt att komma ihåg att det kan finnas en placeboeffekt inblandad. Vi kan inte vara säkra på att hemträningen orsakat framstegen. Placeboeffekten kan ha gjort att barnen gjort framsteg i sin läsutveckling genom den extra uppmärksamhet de fått av föräldrarna under träningsperioden.

Enligt föräldrarna är de flesta barn medvetna om att de har svårt med läsningen och har verkat ha stor lust och motivation att erövra skriftspråket. De har insett nyttan av träningen och faktiskt velat arbeta med materialet. I flera intervjuer har det framkommit att barnen själva tagit initiativ till träningen. En mamma berättade att hennes dotter sagt: *"om jag inte lär mig läsa kan jag aldrig gå på universitetet"*. Detta citat tycker vi är mycket tankvärt och belyser att barnen många gånger är medvetna om sina problem och vill ha hjälp med att lära sig läsa och skriva ordentligt. De tänker på framtiden och kan trots ung ålder vara medvetna om de konsekvenser deras svårigheter kan få.

6.3 Slutsatser

Syftet med vår studie var att erbjuda föräldrar till läs- och skrivsvaga barn ett hemträningmaterial. Vår studie har visat att föräldrarna klarar av att använda det hemträningmaterial, som vi översatt och anpassat från engelska till svenska förhållanden. Dock måste ytterligare anpassningar göras. Föräldrarna har tyckt att materialet fungerat bra och de allra flesta har haft stort utbyte av det. Samtliga har klarat av att använda sig av materialet på ett mer eller mindre tillfredsställande sätt. De som inte lyckats så bra tror vi skulle ha kunnat hantera materialet bättre om de fått mer hjälp och stöd av oss eller någon annan som är insatt i materialet. Det räcker inte med ett samlat introduktionsmöte för att föräldrarna ska klara av att använda materialet, utan ytterligare stöd är nödvändigt. Samtidigt är det troligt att detta material inte passar alla barn eller föräldrar, men att det kan ses som en

åtgärd bland många andra. Det är viktigt att de föräldrar som känner att de vill och kan hjälpa sina barn får tillgång till bra redskap och hemträningmaterialet har visat sig fungera fint som ett sådant. Samtliga familjer har sagt sig vilja rekommendera det till andra familjer med liknande problem.

Mycket talar för att det finns ett stort behov av ett hemträningmaterial i Sverige och föräldrarna har i allmänhet känt sig lättade och hjälpta av att få tillgång till ett eget träningsmaterial helt skilt från skolans undervisning. Vi anser att vår hypotes i avsnitt 3 stämmer eftersom materialet i sin helhet fungerar men vissa delar måste omarbetas. Föräldrarnas synpunkter ska i en sådan omarbetning tas på allvar och ligga till grund för de ändringar som behöver göras.

Generellt sett så har det funnits stor nyfikenhet inför materialet men också en stor osäkerhet. Eftersom det inte finns någon tradition i Sverige av att föräldrar tränar med strukturerade material hemma tillsammans med sina barn, tror vi att det därför är mycket viktigt med god information kring materialet och metoden om man ska utveckla den i framtiden.

Vi tror att ett hemträningmaterial kan komma till stor nytta i Sverige. Vi upplever att det finns ett stort intresse för materialet, främst från föräldrar till läs- och skrivsvaga barn men även från kommun och skola. Efter att artikeln i Hallands Nyheter publicerats fick vi många svar från föräldrar, pedagoger, dyslexiföreningar och en chef inom barn- och ungdomsförvaltningen i en kommun i Halland. Alla ville veta mer om och få tillgång till materialet.

Vår studie sträckte sig bara över fem veckor och innefattade ett begränsat antal försökspersoner. Därför är det svårt att dra några generella slutsatser. Det verkar dock som att det har gett positiva effekter både för föräldrarna och barnen. Därför tror vi att denna metod kan vara något att utveckla vidare och det behövs mer forskning på området, främst vad gäller barnens utveckling men även föräldrarnas upplevelse av materialet.

Vi har inte tittat på hur föräldrarnas utbildningsnivå påverkar barnen i denna studie, även om forskning visat att föräldrar med låg utbildning är de vars barn är i riskzonen för att utveckla läs- och skrivsvårigheter (Heath, 1982, van Kleeck, 1995). Ett hemträningmaterial skulle därför kunna göra stor nytta bland dessa familjer, men då är det också viktigt att föräldrarna får den hjälp och det stöd de behöver. Materialet i sig är ett stöd, men vi har upplevt att föräldrar behöver handledning i hur de använder materialet.

Tidig intervention är viktig, både för barn men också för föräldrar. Föräldrarnas lästraditioner och läskunnighet spelar stor roll för barnens läs- och skrivutveckling (Heath, 1982, van Kleeck, 1995, Rack 2005b) och därför tycker vi att det är viktigt att de föräldrar som behöver stöd får det. Om interventionen ska fungera måste de elever som behöver tidig prevention identifieras och få rätt åtgärder. Ett hemträningmaterial kan vara en sådan åtgärd bland flera och vi tror att det kan vara ett värdefullt stöd för många. Vi har fått kontakt med många föräldrar till läs- och skrivsvaga barn genom detta projekt. Det verkar som att föräldrar till barn som inte får tidig intervention upplever en stor maktlöshet, frustration och desperation i takt med att barnen blir äldre. Problemen förvärras för barnen när de kommer upp i de högre klasserna (Stanovich, 1986).

En viktig fråga är hur ett hemträningmaterial bör administreras till föräldrar för att användas på rätt sätt. Som vi ser det vore det optimalt om fler logopeders arbetade i kommunerna,

eftersom de då skulle ha möjlighet att screena alla förskoleklass elever i språklig medvetenhet inför skolstarten. På så vis hittas många "riskbarn" och föräldrarna kunde då få information om vad de kan göra för att underlätta barnens kommande läs- och skrivinlärning. Ett annat sätt vore att logopeder inom landstinget som kanske träffar många barn i riskzonen för läs- och skrivsvårigheter hade möjlighet att föreslå eller rekommendera hemträning för de föräldrar som är intresserade. Ett hemträningsspaket kan vara en del i de förslag på åtgärder man kan ge till sådana föräldrar, så att de som vill kan börja träna hemma. Vid en eventuell vidareutveckling av materialet för kommersiellt bruk bör en vidare diskussion tas angående dessa frågor.

För att kunna kommersialisera materialet behövs även ytterligare bearbetning av de språkliga aspekterna. Efter en sådan bearbetning kunde det vara lämpligt att genomföra en större studie där materialet provades ut av fler familjer. Det vore också intressant att forska kring för vilka familjer det lämpar sig att arbeta med ett hemträningssmaterial. Det kan tänkas att det finns faktorer i familjesituationen som påverkar huruvida man lyckas med hemträningen eller inte. Vi tror att de barn som har störst nytta av hemträningssmaterialet är de som är läs- och skrivsvaga. Barn med diagnosen dyslexi är troligtvis mer hjälpta av specialpedagogisk träning i kombination med kompensation.

Vi skulle gärna se en större forskningsstudie där man vidare undersöker hur föräldrarna upplever att arbeta med ett hemträningssmaterial. Kanske kunde man på något vis inkludera skolan i en sådan studie för att se hur man på bästa sätt kan samarbeta kring de elever som har svårigheter med att lära sig läsa och skriva. Många av de här barnen har fått specialundervisning men det är ingen garanti för att föräldrarna ska känna att de får den hjälp och den förståelse de vill ha. Vi har bara fått föräldrarnas perspektiv i vår studie och detta ser vi som en brist. För att få en bättre helhetsbild av situationen skulle det vara intressant att få lärarnas perspektiv både vad gäller träningssmaterialet och på metoden i sig.

Naturligtvis är det även intressant och viktigt att forska vidare på hemträningens effekter på barnens läs- och skrivutveckling. Som vi redan nämnt kan vi inte utesluta att de framsteg föräldrarna upplever att barnen gjort i vår studie beror på placeboeffekt eller barnens normala utveckling. Därför skulle det behövas en studie som koncentrerade sig på att mäta effekterna av hemträningen på barnens läs- och skrivförmåga.

TACK

Vårt hängivna tack till Eva Wigforss och John Rack som på ett engagerat och professionellt sätt har stöttat oss i arbetet med denna studie.

Vi vill även tacka alla föräldrar som ville vara med och prova ut hemträningmaterialet. Era åsikter var guld värda! Vi riktar ett särskilt stort tack till alla barn som trots svårigheter kämpat på med lästräningen! Våra varmaste lyckönskningar till er alla!

Vi vill också tacka den logoped och de specialpedagoger som ställde upp och hjälpte oss med rekryteringen av familjer i Skåne.

Vi är även tacksamma att journalist Jan Bergman och fotograf Håkan Johansson gjorde den fina artikeln som publicerades i Hallands Nyheter. Utan den hade inte rekryteringen av familjer i Halland varit möjlig.

REFERENSLISTA

- Catts, H. & Kamhi, A. (1999). *Language and Reading Disabilities*. MA: Allyn & Bacon.
- Frost, J. *Medvetenhetens intåg. Att förebygga med hjälp av språklekar*.
<http://www.bornholmsmodellen.nu/teori.htm>, hämtad 2005-11-08.
- Heath, S. (1982). What no bedtime story means: Narrative skills at home and at school. *Language in Society*, 11, 49-76.
- Häggström, I. & Lundberg, I. (1994). *Språklekar efter Bornholmsmodellen – handledning*. Umeå, Umeå specialpedagogiska centrum.
- Lindqvist, G. (1999). *Vygotskij och skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Rack, J. (2005a). *Dyslexia: Research, theory and practice in assessment and intervention from a UK perspective*. PowerPoint från föreläsning vid avdelningen för logopedi, foniatri och audiologi vid Lunds universitet 2005-02-07.
- Rack, J. (2005b). *Review of research evidence on effective intervention*. I Turner, M. & Rack, J. (edt) *The study of dyslexia*. New York: Kluwer Academic.
- Rack, J. & Hatcher, J. (2002). *SPELLIT summary report*. The Dyslexia Institute.
<http://www.dyslexia-inst.org.uk/spellitsum.htm>, hämtad 2005-10-20.
- Revan, A. (2002). *New chapter in fighting dyslexia – The Dyslexia Institute launches 'SPELLIT' research*. The Dyslexia Institute. <http://www.dyslexia-inst.org.uk/news33.htm>, hämtad 2005-10-20.
- Stanovich, K.E. (1986). Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy. *Reading Research Quarterly*, 86, 360-406.
- The Dyslexia Institute. (2002). *DIY readers' support pack for parents*. LDA, Cambridgeshire.
- van Kleeck, A. (1995). Emphasizing form and meaning separately in prereading and early reading instruction. *Topics in Language Disorders*, 16(1), 27-49.
- Wasik, B. & Slavin, R. (1993). Preventing early reading failure with one-to-one tutoring: A review of five programmes. *Reading research quarterly*. April/May/June 1993 28/2 (179-200).
- Wood, D. (1999). *Hur barn tänker och lär. Tankandets utveckling i ett socialt sammanhang*. Lund: Studentlitteratur.

BILAGOR

Bilaga 1

2005-07-19

MAKTLÖSA FÖRÄLDRAR. - Ofta står föräldrarna maktlösa och vet inte så mycket om läs- och skrivsvårigheter, säger Karolina Larsson, som vill testa ett hemträningsspaket för föräldrar till barn med läs- och skrivsvårigheter.
FOTO: HÅKAN JOHANSSON

Logoped vill testa ny metod i Halland

FALKENBERG

Många barn har svårt att lära sig läsa och skriva och riskerar att komma på efterkälken. Resurserna i skolan räcker inte till men föräldrar kan öva hemma med sina barn.

Karolina Larsson från Falkenberg, som läser till logoped, söker nu tio barn från Halland till ett forskningsprojekt utifrån en engelsk metod som vunnit stor framgång.

Projektet ska bli hennes och studiekamraten Malin Nilssons magisteruppsats vid universitet i Lund. Det bygger på deras översättning av ett logopediskt träningsmaterial som tagits fram av professor John Rack i York, England. Ett hemträningsspaket för föräldrar till barn med läs- och skrivsvårigheter eller dyslexi.

- Sverige har inte den traditionen att föräldrarna ska hjälpa barnen. Men vi anser att det är väldigt viktigt. Ofta står föräldrarna maktlösa. De vet inte så mycket om läs- och skrivsvårigheter och dyslexi och anser att det är skolans sak att ta hand om det. Skolan är skyldig att ge stöd och hjälp men det är alltid brist på resurser i form av specialpedagoger, säger Karolina Larsson.

- Min erfarenhet är att barnen inte får så mycket hjälp som de behöver. De kan få en väldigt stor hjälp om vi kan engagera föräldrarna. Det är ingen kritik mot skolan som skulle behöva mer resurser.

Undersökningar visar att tio procent av barnen har läs- och skrivsvårigheter, varav ett par tre procent omfattas av dyslexi.

- Barn kan ha koncentrationssvårigheter som gör det svårt att lära sig läsa och skriva.

Hemträningsspaketet är ett strukturerat material med tydliga instruktioner och övningar.

- Det är som ett komplett program som man kan fullfölja. Därför vill vi pröva det på svenska barn.

Paketet består av två block med frågor och lekar, en informationspärm och en cd-rom (eller video) med alla övningar inspelade.

Det första momentet kallas avkodning och handlar om grundläggande läsfärdighet.

- Det gäller att kunna förknippa en bokstav med ett ljud och föra samman ljuden så det blir ett ord.

Till sin hjälp får föräldrarna en kortlek med olika arbetskort som pryds av symboler och bilder som förknippas med varje bokstav och olika ljud.

- Det var inte helt lätt att översätta från engelskan. De har inte alla våra bokstäver. Mycket är språkspecifikt och viktigt att testa på barn, säger Karolina Larsson.

Det andra blocket handlar om förståelse och läserfarenheter.

- Här gäller det att ta sig an böcker och inte vara rädd för att läsa. Ofta är det så att man tycker det är tråkigt när man måste lägga ner så mycket energi på något som går lättare för andra.

- Det är viktigt att få en positiv erfarenhet av läsning. Det handlar om att läsa tillsammans, göra lekar och övningar.

Deras handledare Eva Wigforss, legitimerad logoped, vid institutionen för logopedi och foniatry, vill att Karolina och Malin ska testa materialet på tio barn.

- Men vi vill ha flera. Vi har redan fått tag på sex barn i Skåne och vill ha tio i Halland. Barnen ska börja andra klass och fått veta att de har svårt att läsa och skriva.

Projektet omfattar de fem första veckorna av höstterminen och ska följas upp med en intervju.

- Det är inte särskilt betungande för föräldrarna, det handlar om en kvart om dagen. Fungerar översättningen blir paketet en jätteresurs.

Karolina har gått fyra år på institutionen men det var slumpen som förde in henne där.

- Jag har alltid varit intresserad av röst och har sjungit mycket. Men jag visste inte att yrket fanns innan jag tittade i SACO-katalogen Välja yrke 2000, erkänner hon med ett skratt.

Det som fick henne att nappa var texttrutan: "Är du intresserad av medicin, psykologi och svenska är det här en utbildning för dig".

- Det stämde på mig.

Fotnot: Intresserade föräldrar kan kontakta Karolina på: dyslexiprojekt@gmail.com

Jan Bergman
jan.bergman@hn.se
0346-290 76

Bilaga 2

Till föräldrar

Vi är två studenter på logopedprogrammet i Lund, som skriver vår magisteruppsats under höstterminen –05. Logopeder är en yrkesgrupp som bl.a. arbetar med barns läs- och skrivinlärning. Vår uppsats kommer att handla om föräldrars upplevelse av hur det är att använda ett strukturerat läs- och skrivträningsmaterial tillsammans med sina barn.

Vi översätter ett träningsmaterial som Du som förälder kan använda för att hjälpa och stötta ditt barn i hans/hennes läs- och skrivinlärning. Träningsmaterialet kommer ursprungligen från England och har där gett mycket goda resultat. Både föräldrar och barn har upplevt materialet som positivt.

Vi har översatt träningsmaterialet till svenska och behöver hjälp av Dig med att testa och utvärdera det. Du och ditt barn kommer att arbeta med materialet 10-15 min/dag, 5 dagar i veckan. Perioden som är avsatt för träning är under vecka 35-40 i Halland och vecka 36-41 i Skåne. Efter dessa veckor vill vi personligen intervjua Dig för att se hur Du som förälder upplevt materialet och vad Du anser skulle kunna förbättras med det. Vi är i första hand intresserade av att veta hur Du upplevt materialet men vill även veta hur det har gått för ditt barn. Denna intervju kommer att ta ca 1 timme.

Som Du säkert vet så följer skolan kontinuerligt upp hur det går för ditt barn i skolundervisningen. Detta görs för att kunna sätta in extra stöd och resurser till de elever som behöver det. Vi hoppas att vårt träningsmaterial ska kunna hjälpa några av alla de barn som tycker det är svårt att lära sig att läsa och skriva.

Träningen är helt ofarlig. Den sker under lekfulla former och de flesta barn tycker att det är roligt att jobba med materialet. Det är frivilligt att vara med och Ni kan när som helst avbryta ert deltagande i projektet. Du och ditt barn kommer att vara helt anonyma i uppsatsen och de enda som känner till ert deltagande förutom vi och Ni är Er klasslärare/speciallärare samt skolans logoped om sådan finns.

Projektet inleds med en informationsträff där vi överlämnar och presenterar materialet. Under hela träningsperioden har Ni möjlighet att kontakta oss när som helst för stöd och hjälp med materialet.

Vår förhoppning är att Ni tycker projektet är intressant och att Ni ser detta som en möjlighet för ert barn att bli tryggare med sin läs- och skrivinlärning. Genom att fylla i medföljande blankett, stoppa den i det frankerade kuvertet och posta den så snart Ni kan blir Ni formellt antagna till projektet.

Vår e-post: dyslexiprojekt@gmail.com

Med vänliga hälsningar

Karolina Larsson, tel: 0706-52 35 13

Malin Nilsson, tel: 0709-70 94 42

- Ja, jag och mitt barn vill gärna delta i projektet.
- Nej, jag och mitt barn vill inte delta i projektet.

Föräldrarnas namn:

Föräldrarnas adress:

Föräldrarnas telefonnummer:

Barnets namn:

Barnets födelsedatum (ååmmdd):

Barnets skola:

Barnets klasslärare:

Speciallärare/extra resurs i skolan:

Datum:

Förälders underskrift:

Bilaga 3

Intervjuguide

1. Berätta spontant om dina tankar kring materialet.
2. Hur tycker du att introduktionsmötet var?
3. Hur upplevde du introduktionen i pärmen?
4. Hur upplevde du Block 1 (genomgång av alla övningar)
5. Hur upplevde du Block 2 (genomgång av alla övningar)
6. Tycker du att något saknas i materialet? Har du några andra synpunkter?
7. Hade du varit hjälpt av att ha videofilmen hemma?
8. Hur kommer det sig att ni ville vara med i studien?
9. Kan du tänka dig att rekommendera materialet för någon annan?
10. Hur har skolan upplevt att ni har arbetat med materialet?
11. Kan du se en utveckling av ditt barns läs- och skrivförmåga?
12. Har ditt barns attityder till läsning och skrivning påverkats av att ni arbetat med materialet?
13. Kan du se några särskilda styrkor med materialet?
14. Kan du se några särskilda svagheter med materialet?
15. Allmän diskussion. Hur det har varit att arbeta med materialet som förälder?